

ОСКАРЖЕННЯ ФРАУДАТОРНИХ ДІЙ БОРЖНИКА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ КРАЇН: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Ципляк П.С.,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України»,
адвокат, арбітражний керуючий
ORCID: 0009-0001-8836-1817

Ципляк П.С. Оскарження фраздаторних дій боржника за законодавством України та інших країн: компаративний аналіз.

Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу оскарження правочинів та майнових дій боржника в межах справи про банкрутство, які спричинили шкоду кредиторам.

Перше законодавче регулювання інституту оскарження фраздаторних правочинів, а також практичні та наукові напрацювання вбачаються ще з часів римського права. В подальшому цей інститут почав активно запроваджуватись в багатьох країнах сучасної Європи. В Україні відповідне регулювання було закріплено в 1992 році в Законі України «Про банкрутство», проте широкого застосування вказаний інститут набув тільки в останні роки.

В статті проаналізовано першоджерела, а саме відповідні норми Розділу «Банкрутство» Кодексу США, Книги VI Комерційного кодексу Франції, Кодексу Німеччини з процедур банкрутства та Закону Польщі про банкрутство, порівняно правове регулювання відповідних інститутів з нормами українського законодавства, а саме ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства.

Встановлено, що регулювання в Україні інституту оскарження фраздаторних правочинів відповідає світовим напрацюванням та тенденціям, дає можливість ефективно захистити порушені права кредиторів та забезпечити досягнення цілей процедури банкрутства.

Виявлено прогресивні сторони українського права, зокрема, надання права на оскарження фраздаторних правочинів кредиторам у справі про банкрутство на відміну від законодавства досліджуваних країн, де це є виключною компетенцією арбітражного керуючого. Збільшення кола ініціаторів максимально сприяє законним процедурам банкрутства, оскільки правова позиція кредитора, який не впливає на призначення арбітражного керуючого, може суттєво відрізнятись, а обмеження його права на захист негативно впливає на задоволення вимог кредиторів.

Також розглянуто можливість рецепції певних елементів правового регулювання відповідних відносин, зокрема, визначення спеціальних умов подовження строку підозрілого періоду у виняткових випадках. На даний момент термін підозрілого періоду становить ретроспективно три роки з дня відкриття провадження у справі про банкрутство та подовженню не підлягає. Автором, з урахуванням іноземного досвіду, запропоновано встановити можливість збільшення вказаного періоду із встановленням виключного переліку виняткових випадків, коли строк може бути продовжено з метою захисту інтересів кредиторів та протидії зловживанням недобросовісних боржників.

Ключові слова: суб'єкти господарювання, банкрутство, конкурсний процес, неплатоспроможність, фраздаторні правочини, регулювання, боржник, кредитор, захист прав, оскарження, підозрілий період, економічна активність.

Tsypliak P.S. Appeal against fraudulent actions of a debtor under the legislation of Ukraine and other countries: comparative analysis.

The article is devoted to a comparative legal analysis of the appeal of the debtor's transactions and property actions within the bankruptcy case, which caused harm to creditors.

The first legislative regulation of the institution of appeal of fraudulent transactions, as well as practical and scientific developments, can be seen since the times of Roman law. Later, this institution began to be actively implemented in many countries of modern Europe. In Ukraine, the relevant regulation was enshrined in the Law of Ukraine «On Bankruptcy» in 1992, however, this institution has become widely used only in recent years.

The article analyzes the primary sources, namely the relevant rules of the Bankruptcy Section of the US Code, Book VI of the French Commercial Code, the German Bankruptcy Code and the Polish Bankruptcy Act and compares the legal regulation of the relevant institutions with the norms of Ukrainian legislation.

It has been established that the regulation of the institution for appeal of fraudulent transactions in Ukraine corresponds to global developments and trends, makes it possible to protect effectively the violated rights of creditors and ensure the achievement of the goals of the bankruptcy procedure.

The progressive aspects of Ukrainian law have been identified, in particular, granting creditors of the right to appeal fraudulent transactions in a bankruptcy case, in contrast to the legislation of the studied countries, where this is the exclusive competence of the arbitration administrator. Increasing the number of initiators maximally contributes to legitimate bankruptcy procedures, since the legal position of a creditor who does not influence the appointment of an arbitration administrator may differ significantly, and limiting his right to defense negatively affects the satisfaction of creditors' demands.

The possibility of the reception of certain elements of legal regulation of relevant relations is also considered, in particular, the determination of special conditions for extending the suspicious period in exceptional cases. The author, taking into account foreign experience, proposed to establish the possibility of increasing the specified period by establishing an exclusive list of exceptional cases when the term may be extended in order to protect the interests of creditors and counteract abuse by unscrupulous debtors.

Key words: business entities, bankruptcy, bankruptcy proceedings, insolvency, fraudulent transactions, regulation, debtor, creditor, protection of rights, appeal, suspicious period, economic activity.

Постановка проблеми. Інститут оскарження фродакторних правочинів в межах справи про банкрутство було запроваджено ще на початку формування банкрутства в Україні, проте свого максимального нормативного, наукового та практичного розвитку він набув тільки останні роки.

Удосконалення вказаного інституту має важливе значення для конкурсного процесу, оскільки він є ефективною правовою підставою для повернення майна у власність боржника, відновлення його платоспроможності або проведення справедливої ліквідаційної процедури.

Дослідження досвіду правового регулювання інституту фродакторних правочинів інших країн, особливо Європейського Союзу, є важливим та актуальним у контексті євроінтеграційного зовнішньополітичного курсу, інвестиційної привабливості та економічної стійкості України.

Метою статті є вивчення досвіду законодавчого регулювання інституту оскарження фродакторних правочинів в США, Франції, Німеччині, Польщі та розробка пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавства України.

Стан опрацювання проблематики. Інститут оскарження фродакторних угод боржника в межах справи про банкрутство, попри законодавче закріплення у законодавстві України з 1992 року, є достатньо молодим в юридичній науці. Правову природу та ознаки фродакторних правочинів досліджували: А.С. Бахаєва, О.Л. Беяневич, А.С. Бернада, О.Р. Білик, О.І. Вознюк, І.О. Гелецька, М. Гурин, О. Гончаренко, І.В. Давидова, А.С. Ділігул, О.М. Єфімов, С.В. Жуков, О. Ковалишин, В.І. Крат, І.Є. Морозов, Б. Поляков, Г.Є. Сівіцька, С.В. Хімченко, М.П. Ходаківський, О. Черненко, Г.В. Юровська, А.С. Ярошенко, Douglas G. Baird, Thomas H. Jackson та ін. При цьому, вказаний інститут знаходиться в стані максимально активного розвитку, наукової та практичної розробки, що і зумовлює необхідність подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Інститут оскарження фродакторних правочинів почав विकристалізуватись ще у давньоримському конкурсному процесі, коли боржники почали використовувати приватно-правовий інструментарій для зменшення своїх активів, аби на них не було звернено стягнення через несплату боргів [1].

Перше законодавче регулювання оскарження фродакторних угод в межах справи про банкрутство в Україні було запроваджене в ст. 15 Законі України «Про банкрутство» від 1992 року [2]

та знайшло свій подальший розвиток в Законах України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (ст. 17 Закону в редакції від 30.06.1999 [3] та ст. 20 Закону в редакції від 22.12.2011 [4]), а також в ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства [5].

Серед тенденцій законодавчого генезису інституту можна констатувати поступове збільшення підозрілого періоду з трьох місяців до трьох років, а також розширення та уточнення переліку підстав, що сприяло захисту прав та законних інтересів кредиторів від недобросовісних дій боржника.

Також слід відмітити значний внесок Верховного Суду в розвиток вказаного інституту, який окрім підстав, визначених профільним кодексом, наголосив на розповсюдженні на спірні правовідносини загальних засад законодавства, а саме принципу добросовісності, розумності та заборони зловживання правом [6]. Наведений підхід вбачається обґрунтованим, оскільки прямо визначити всі можливі види фраздаторних дій неможливо з огляду на широкий правовий інструментарій, який надається боржнику.

З метою виявлення напрямків вдосконалення інституту оскарження фраздаторних дій звернемося до світового досвіду, зокрема, Сполучених Штатів Америки, Франції, Німеччини та Польщі.

Законодавство Сполучених Штатів Америки пропонується дослідити з огляду на їх одну з найрозвиненіших економік світу, а також закріплення ними одними з перших інституту оскарження фраздаторних дій. Інші країни є цікавими з наукової точки зору з огляду на євроінтеграційний курс України.

Сполучені Штати Америки. Регулювання інституту оскарження фраздаторних дій здійснюється параграфом 548 підглави III Глави 5 Розділу 11 «Банкрутство» Кодексу США [7]. При цьому, перше законодавче регулювання було запроваджено ще Королевою Єлизаветою в 1571 році, в період до визнання незалежності США, відповідно до якого незаконним і недійсним був будь-який переказ, здійснений з метою перешкодження, затримки або обману кредиторів. Надалі наведене знайшло своє втілення в Уніфікованому законі США про фраздаторні передачі 1918 року [8].

Ініціатором клопотання про анулювання передачі майна боржника або його зобов'язання може виступати тільки довірчий керуючий (п.п. а.1, b, e.1 параграфу 548). Тотожний правовий статус у вітчизняній процедурі банкрутства має арбітражний керуючий.

Серед підстав анулювання передачі майна боржника або зобов'язання (оскарження відповідних дій та правочинів) за законодавством США можна системно визначити наступні: відчуження майна або прийняття зобов'язання з наміром обманути кредитора на дату або після виникнення боргу (п.п. а.1.A, b., e.1. параграфу 548); відчуження майна або прийняття зобов'язання за ціну, яка є менше «розумно еквівалентної» (п. а.1.V.i параграфу 548).

Другий критерій застосовується виключно за наявності однієї з наступних умов (пп. ii п. а.1.V. параграфу 548): є ознаки неплатоспроможності на дату відчуження майна або прийняття зобов'язання; боржник став неплатоспроможним внаслідок їх; залишок майна після відчуження є «безпідставно малим» для ведення бізнесу; прийняті зобов'язання перевищували розумну можливість боржника їх погасити; передача майна або прийняття зобов'язання було на користь зацікавленої особи, а не в ході звичайної діяльності.

Передача майна або зобов'язання може бути оскаржена, якщо була вчинена протягом двох років до подання клопотання про анулювання (п.п. а. та b. параграфу 548). Окремо виділено підставою передання майна боржника в траст за умови якщо боржник є засновником цього трасту та грошове зобов'язання, від якого боржник має наміри ухилитись пов'язане з порушенням законодавства про цінні папери, за яким встановлюється збільшений строк звернення – 10 років. (п. e.1. параграфу 548).

Франція. Регулювання інституту оскарження фраздаторних дій та правочинів здійснюється статтями L632-1 – L632-4 Книги VI Комерційного кодексу Франції [9]. При цьому, перше відповідне регулювання було закріплено ще в 1807 році в §593-599 попередньої редакції Комерційного кодексу Франції [10].

Відповідно до ст. L632-4 ініціатором позову про визнання угоди недійсною може бути арбітражний керуючий, уповноважений з питань виконання плану або прокурор. Регулювання процедур банкрутства у Франції відрізняється від інших суттєвою роллю прокурора майже на всіх стадіях – подання пропозиції арбітражного керуючого (ст. L621-4, L641-1), ініціювання процедури банкрутства (ст. L621-12) тощо.

Системний аналіз приписів ст.ст. L632-1, L632-2 дозволяє виділити наступні категорії угод та майнових дій боржника, які підлягають, скасуванню у випадку вчинення їх після введення

ня мораторію: 1) безоплатні угоди про передачу рухомого або нерухомого майна; 2) договори про відступне, в якому зобов'язання боржника значно перевищують зобов'язання іншої сторони; 3) вчинені платежі за боргами, термін сплати яких ще не настав на дату платежу, а також платежі за прострочені борги, здійснений іншим способом, ніж готівкою, комерційними паперами, переказами, платіжними квитанціями, або будь-яким іншим способом платежу, що є загальноприйнятим у ділових відносинах; 4) угоди про передачу майна в заставу, за винятком переукладання попередніх тотожних договорів; 5) угоди про передачу активів або прав у довірчу власність, у траст, за винятком випадків, коли така передача здійснюється як забезпечення боргу, укладеного в той самий час; 6) здійснені платежі за простроченими боргами, здійснені з дати припинення платежів, а також акти за цінну винагороду, здійснені з тієї ж дати, можуть бути скасовані, якщо особам, які мали справу з боржником, було відомо про припинення платежів.

Характерною особливістю законодавства Франції можна вважати те, що за загальним правилом, передбаченим ст.ст. L632-1, L632-2, оскарженню підлягають тільки угоди та дії, якщо вони мали місце після введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, який, відповідно до приписів ст. L631-8, вводиться з моменту відкриття провадження у справі про банкрутство. Оскарження угод, вчинених до відкриття провадження, можливе тільки стосовно тих, що укладені протягом шести місяців до введення мораторію та стосуються безоплатного відчуження майна (ч. II ст. L632-1). Також звертає увагу, що серед підстав відсутня така, як укладення договору або вчинення дії на користь афілійованої особи.

Німеччина. Регулювання інституту оскарження фраздаторних дій здійснюється §§129–146 Кодексу Німеччини з процедур банкрутства [11]. Вперше відповідне регулювання було закріплено ще в 1877 році в §29–31 Правил банкрутства Німеччини 1877 року [12].

Як і в США та Франції, право на оскарження правових актів боржника надано тільки керуючому у справах про неплатоспроможність (ч. 1 §129).

Окрім загальної умови, встановленої вказаним параграфом, яка має полягати в їх несприятливості для конкурсних кредиторів, спеціальними підставами оскарження є:

- здійснення правочину, який надає або дозволяє кредитору у справі про неплатоспроможність отримати забезпечення, якщо правочин було вчинено в останній місяць перед відкриттям провадження у справі про банкрутство (§131);

- здійснення правочину, який надає або дозволяє кредитору у справі про неплатоспроможність отримати забезпечення, якщо боржник на момент його здійснення був неплатоспроможним або кредитор розумів, що вказаний правочин є несприятливим для інших кредиторів, якщо його було вчинено протягом другого або третього місяця до відкриття провадження у справі про банкрутство (§131);

- здійснення правочину, який надає або дозволяє отримати кредитору у справі про неплатоспроможність забезпечення або задоволення, вчиненого протягом трьох місяців до відкриття провадження у справі про банкрутство або після, за умови, що боржник був на той момент неплатоспроможний і кредитор був обізнаний про це (§130);

- здійснення правочину на шкоду кредиторам, якщо його було вчинено протягом трьох місяців перед відкриттям провадження у справі про банкрутство та якщо боржник був неплатоспроможний на момент його здійснення (§132);

- здійснення правочину з наміром поставити кредиторів в невігідне становище, якщо його було вчинено протягом десяти років до відкриття провадження у справі про банкрутство та кредитор був обізнаний, що неплатоспроможність боржника є неминучою (§133);

- здійснення правочину, який полягав у безоплатному виконанні боржником зобов'язання, якщо він був здійснений протягом чотирьох років до відкриття провадження у справі про банкрутство, за винятком звичайних подарунків низької вартості (§134);

- виконання грошового зобов'язання, за яке було отримано рівне відшкодування сплачених коштів, за умови встановлення недобросовісності боржника (§142);.

Важливий припис закріплено в ч. 2 §129, відповідно до якої бездіяльність прирівнюється до юридичної дії, яка, відповідно, теж може бути оскаржена.

Відповідно до §§129–146 Кодексу Німеччини з процедур банкрутства сам по собі правочин з пов'язаною особою не є недійсним, проте встановлено презумпцію їх обізнаності про неплатоспроможність боржника та про усвідомлення шкоди конкурсним кредиторам.

Відповідно до §138 стосовно боржника-юридичної особи пов'язаними особами є: 1) члени представницького або наглядового органу боржника та особисто відповідальні учасники, а також особи, які володіють більш ніж однією чвертю капіталу боржника; 2) особа або компанія, яка на підставі порівнянних корпоративних або договірних відносин з боржником має можливість отримувати інформацію про фінансовий стан боржника; 3) особа, яка має особисті стосунки зі вищевказаними особами, крім випадків, якщо вони зобов'язані за законом зберігати конфіденційність у справах боржника.

Відповідно до §147 правочин, вчинений після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, може бути оскаржений відповідно до вищезазначених положень.

Характерною особливістю законодавства Німеччини можна відзначити, що *будь-яке* задоволення вимог кредитора та угоди, вчинені за місяць до відкриття провадження у справі про банкрутство, а також *будь-яке* задоволення вимог кредитора та угоди, вчинені за три місяці до відкриття провадження, якщо були ознаки неплатоспроможності підлягають скасуванню відповідно до §131 Кодексу Німеччини з процедур банкрутства [13]. Наведене нормативне регулювання піддавалось критиці з боку Федерального суду Німеччини, який визнав необґрунтованим анулювання транзакцій, які були вчинені боржником сумлінно [14].

Польща. Регулювання інституту оскарження фраздаторних дій здійснюється ст.ст. 127–135 Закону Польщі про банкрутство [15], а також окремими приписами ст.ст. 77 та 83 вказаного закону. Перше законодавче регулювання оскарження фраздаторних угод було закріплено ще в 1934 році в ст.ст. 53–58 Закону про банкрутство [16].

Відповідно до ст. 132 позов може бути поданий арбітражним керуючим. При цьому, арбітражний керуючий не сплачує судовий збір. Також відповідно до ст. 133 арбітражний керуючий замінює позивача у справі, порушеній кредитором, який оскаржив дії банкрута. Повернення статусу позивача може бути повернуто кредитору у разі припинення провадження у справі про банкрутство.

Серед підстав оскарження угод та дій боржника можна виділити наступні: 1) вчинення боржником правочину після відкриття провадження у справі про банкрутство (ст. 77); 2) встановлення умов договорів, що передбачають зміну або припинення правовідносин у разі подання заяви про банкрутство (ст. 83); 3) вчинення боржником правочину, за яким майно передається безоплатно або за заниженою вартістю, який укладений протягом року до дня подання заяви про визнання банкрутства, в тому числі мирові угоди в межах судових справ, визнання позову та відмова від позову (ч.ч. 1, 2 ст. 127); 4) передача майна в заставу та сплата простроченого боргу, здійснені банкрутом протягом шести місяців до дня подання заяви про порушення справи про банкрутство, крім випадків, якщо інша сторона доведе, що вона не знала про існування підстав для банкрутства (ч. 3 ст. 127); 5) вчинення правочину з афілійованими особами, укладеного боржником протягом шести місяців до дня подання заяви про порушення справи про банкрутство (ст. 128); 6) вчинення правочину щодо відступлення дебіторської заборгованості, укладеного протягом шести місяців до дня подання заяви про порушення справи про банкрутство (ст. 128а); 7) встановлення завищеного розміру оплати праці чи винагороди працівникам, представникам, управлінцям, в тому числі тієї, що була виплачена, але за період не більше шести місяців до відкриття провадження у справі про банкрутство (ст. 129); 8) обтяження майна боржника протягом року до відкриття провадження у справі про банкрутство заставою, якщо банкрут не був особистим боржником забезпеченого кредитора і не отримував вигоди або отримував її в заниженому розмірі (ст. 130); 9) встановлення штрафних санкцій у надмірному розмірі (ст. 130а); 10) у будь-яких інших випадках, якщо правочин, вчинено на шкоду кредиторам (ст. 131);

Порівняння з регулюванням в Україні. Аналіз регулювання інституту оскарження фраздаторних правочинів у вищенаведених державах свідчить, що відповідні законодавчі положення українського законодавства відповідають світовим напрацюванням.

Окрім того, треба відзначити прогресивність українського закону в окремих аспектах. Так, у законодавстві України, починаючи з першої редакції Закону України «Про банкрутство» від 1992 року, право на подання відповідного клопотання (заяви та позовної заяви в подальшому) мають окрім арбітражного керуючого також боржник та кредитори. Вбачається, що збільшення кола ініціаторів максимально сприяє законним процедурам банкрутства, оскільки правова позиція кредитора, який не впливає на призначення арбітражного керуючого, може суттєво відрізнятись, а обмеження його права на захист негативно вплинути на задоволення вимог кредиторів.

При цьому, на відміну від первісної редакції Закону про банкрутство 1992 року, надалі було виключене право прокурора на подання відповідних заяв. Думається, це є вірним кроком, з огляду на приватно-правовий характер відносин, і втручання держави, як це вбачається з прикладу Франції, є недоцільним.

Варто відзначити доцільність та обґрунтованість звільнення арбітражного керуючого від сплати судового збору за подання позовів відповідно до ст. 132 Закону Польщі про банкрутство.

Як підкреслює Бутирська І.А. арбітражний керуючий повинен діяти одночасно в інтересах боржника, кредиторів та суспільства, з огляду на що його не можна вважати представником ко-го-небудь із зазначених учасників справи про банкрутство [17, с. 71].

Одночасно, арбітражний керуючий в справах про банкрутство не має власного майнового інтересу (окрім отримання грошової винагороди) та діє як антикризовий менеджер, який має вчинити всю повноту дій, спрямовану на виявлення та повернення активів боржника (ч. 1 ст. 65 КУПБ).

Позови про витребування майна до конкурсної маси є майновими, що зумовлює сплату значного розміру судового збору та може стати фінансовим бар'єром у досягненні цілей процедури банкрутства, що несе негативні наслідки в тому числі для держави та суспільства.

Отже, вбачається прогресивним та доцільним запровадження відповідних змін в українському законодавстві, звільнивши арбітражного керуючого від сплати судового збору за прикладом Польщі. При цьому, доречним, з метою дотримання балансу, буде покладення відповідних судових витрат на боржника відповідно до черговості погашення вимог кредиторів, а також встановлення запобіжника у вигляді покладення судом витрат на арбітражного керуючого у випадку встановлення зловживання останнім правом на подання позову.

Питанням, яке в корні відрізняється в національних законодавствах вищезазначених країн – це межі підозрілого періоду, тобто проміжку часу до відкриття провадження у справі про банкрутство, угоди та майнові дії вчинені протягом якого можуть бути оскаржені.

Як вбачається:

- відповідно до законодавства США цей строк становить два та десять років до подання клопотання про анулювання;
- відповідно до законодавства Франції – після відкриття провадження та, як виняток, протягом шести місяців, що передували, у випадку безоплатного відчуження майна боржника;
- відповідно до законодавства Польщі – після відкриття провадження у справі про банкрутство, а також протягом 6 місяців або 1 року, які передували, за наявності спеціальних підстав;
- відповідно до законодавства Німеччини – після відкриття провадження у справі про банкрутство, а також протягом 1, 3 місяців, 4 та 10 років, які передували, за наявності спеціальних підстав.

Відповідно до ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства в учасників справи про банкрутство є право на оскарження правочинів та майнових дій, вчинених боржником після відкриття провадження у справі про банкрутство або протягом трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство. Тобто, вбачається, що строк ретроспективно пов'язаний з моментом відкриття провадження у справі про банкрутство, тобто моментом, коли необмеженому колу осіб стало відомо про ознаки скрутного фінансового становища боржника.

Думається, що більш доцільним є встановлення темпоральних меж дії правової презумпції сумнівності правочинів, як передбачено законодавством України, Польщі, Франції та Німеччини, на відміну від законодавства США, в якому відлік строку прив'язується до моменту подання відповідного клопотання. У зв'язку з можливим приховуванням боржником фінансових та юридичних документів виявлення потенційної фінансової та юридичної дії боржника може бути зі значним впливом часу, що матиме наслідком пропуск відповідного строку.

Трирічний строк підозрілого періоду, встановлений ст. 42 Кодексу України з процедур банкрутства, сприяє максимальному захисту прав та інтересів кредиторів, чії права порушені. Встановлення скорочених термінів, як у законодавствах інших країн, однозначно не відповідатиме наведеній меті, оскільки часовий розрив між виникненням простроченої заборгованості та поданням заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство може коливатись у межах декількох років, що може бути обумовлене умисним затягуванням судового процесу з боку відповідача, призначенням експертиз, проведенням переговорів щодо врегулювання проблемної заборгованості тощо.

При цьому, як підкреслюється М. Гуриним наразі вказаний строк є присікальним, чітко визначеним, і поновленню не підлягає [18]. Отже, вбачається обґрунтованість встановлення мож-

ливості подовження в певних та виключних випадках строку оскарження фраздаторної дії, як на прикладі законодавства США та Німеччини, оскільки за наявності довгострокових боргових правовідносин боржник має можливість готуватись до банкрутства завчасно та здійснювати умисні, економічно недоцільні дії на шкоду кредиторам.

До тождних висновків доходять О. Гончаренко, О. Черненко та О. Ковалишин, наголошуючи на необхідності визначення спеціальних умов поновлення або подовження строку підозрілого періоду [19, с. 78].

Вбачається, що цей напрямок має перспективи розвитку, але важливим питанням є збереження балансу інтересів сторін та дотримання принципу правової визначеності. Доцільним вбачається збільшення вказаного терміну у виключних випадках, коли прострочення боржника почалось поза межами трирічного підозрілого періоду, а також коли контрагент був достеменно обізнаний про неплатоспроможність боржника або про його недобросовісні наміри.

З метою унеможливлення зловживань та порушення балансу сторін важливо закріпити наступні критерії фраздаторності в цих випадках: 1) наявність боргових зобов'язань боржника на дату вчинення фраздаторної дії; 2) відсутня бездіяльність кредитора стосовно відкриття провадження у справі про банкрутство (наприклад, через довгий розгляд справ у позовному провадженні у зв'язку з наявністю спору про право); 3) безоплатне відчуження майна або його відчуження на користь заінтересованих осіб; 4) залишок майна після відчуження є «безпідставно малим» для ведення бізнесу за прикладом законодавства США; 5) відсутність економічної доцільності та ділової мети господарської операції; 6) обізнаність контрагента про неплатоспроможність боржника або про його недобросовісні наміри презюмується, якщо контрагент є афілійованою особою за прикладом законодавства Німеччини.

Важливий напрям розвитку національного інституту оскарження фраздаторних угод можна запозичити з ч. 2 §129 Кодексу Німеччини з процедур банкрутства, відповідно до якої бездіяльність прирівнюється до юридичної дії, яка, відповідно, теж може бути оскаржена.

Дуже слушною також можна вважати норму ч. 2 ст. 127 Закону Польщі про банкрутство, яка дозволяє оскаржувати арбітражним керуючим мирові угоди в межах судових справ за участю боржника, визнання позову та відмову від позову, якщо вони суперечили інтересам боржника та спричинили шкоду кредиторам у межах справи про банкрутство. Чинне господарське процесуальне законодавство не містить відповідного подібного врегулювання, отже доцільним буде закріплення права розпорядника майна на оскарження ухвал про затвердження мирової угоди, про закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою боржника від позову, а також рішень, за якими боржник безпідставно визнав всі обставини позову.

Висновки. Отже, в результаті дослідження було отримано наступні наукові результати.

Встановлено, що чинне законодавство України стосовно оскарження фраздаторних правочинів та дій боржника в межах процедури банкрутства відповідає світовим напрацюванням та сучасним тенденціям, дає можливість ефективно захистити порушені права кредиторів та забезпечити досягнення цілей процедури банкрутства.

Виявлено прогресивні сторони українського законодавства в частині надання права на оскарження фраздаторних правочинів у межах справи про банкрутство не тільки арбітражному керуючому, а й всім кредиторам боржника.

З урахуванням зарубіжного досвіду США та Німеччини пропонується встановити можливість подовження судом темпоральних меж оскарження правочинів та дій, які мають ознаки фраздаторності, у виняткових виключних випадках. Наведене сприятиме захисту інтересів кредиторів під час оскарження недобросовісних дій боржників у довгострокових боргових відносинах та сприятиме дотриманню правового господарського порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Крат В. Історія фраздаторності. Верховний Суд. 2022. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1276877> (дата звернення 12.02.2025).
2. Про банкрутство: Закон України № 2343-ХІІ від 14.05.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514> (дата звернення 12.02.2025).
3. Про внесення змін до Закону України «Про банкрутство»: Закон України № 784-ХІV від 30.06.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-14/ed19990630> (дата звернення 12.02.2025).

4. Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України № 4212-VI від 22.12.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4212-17/ed20130411> (дата звернення 12.02.2025).
5. Кодекс України з процедур банкрутства № 2597-VIII від 18.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення 12.02.2025).
6. Постанова Верховного Суду у складі палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 24.11.2021 у справі № 905/2030/19 (905/2445/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102147785> (дата звернення 12.02.2025).
7. U.S. Code: Title 11 «Bankruptcy» URL: <https://uscode.house.gov/> (дата звернення 12.02.2025).
8. Baird D., Jackson T. Fraudulent Conveyance Law and Its Proper Domain. 1985. URL: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2046&context=journal_articles (дата звернення 12.02.2025).
9. Code de commerce France. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000005634379/ (дата звернення 12.02.2025).
10. CodedecommerceFrance1808. URL: <https://www.koeblergerhard.de/Fontes/CodeDeCommerce1808.pdf> (дата звернення 12.02.2025).
11. Insolvenzordnung. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/> (дата звернення 02.02.2025).
12. Konkursordnung für das deutsche Reich vom 10.2.1877. URL: <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11439304?page=,1> (дата звернення 12.02.2025).
13. Minisini H., Engler B. Problemkreis Insolvenzanfechtung. *Anwaltspraxis Magazin*. 2021. URL: <https://anwaltspraxis-magazin.de/fachbeitraege/zwangsvollstreckung/2021/10/11/problemkreis-insolvenzanfechtung> (дата звернення 12.02.2025).
14. Вільчик Т.Б. Інститут банкрутства в Україні та Німеччині. *Форум Права*. 2023. № 1. URL: http://forumprava.pp.ua/files/006-019-2023-1-FP-Vilchuk_3.pdf (дата звернення 12.02.2025).
15. Ustawa Prawo upadłościowe. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030600535/U/D20030535Lj.pdf> (дата звернення 12.02.2025).
16. Prawo upadłościowe: Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19340930834/O/D19340834.pdf> (дата звернення 12.02.2025).
17. Бутирська І.А. Правовий статус учасників справи про банкрутство: монографія. Чернівці: Технодрук, 2017. 184 с.
18. Гурин М. Строки, що застосовуються під час визнання правочинів боржника недійсними у процедурі банкрутства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 70. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/258157> (дата звернення 12.02.2025).
19. Гончаренко О., Черненко О., Ковалишин О. Правова природа трирічного строку, передбаченого статтею 42 Кодексу України з процедур банкрутства. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 73–79.